

Як відомо, професійна свідомість формується під впливом засвоєння знань та категорій, властивих професії, та зумовлює сприйняття не лише робочого процесу, але й оточуючого світу – картини світу професії. Молодші студенти бакалаврату ще не мають професійно специфічної системи знань, яка б зумовлювала особливості сприйняття оточуючої дійсності. Тому ми припустили, що специфіка сприйняття професії зумовлюється професійними зачатковими інтенціями (професійними здібностями та спрямованістю) та забезпечує специфічне сприйняття оточуючого світу та формування картини «світу філології». Емпіричне підтвердження цього припущення було отримано під час представленого тут дослідження. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у виявленні порівняльних характеристик філологічної свідомості студентів та дипломованих спеціалістів із досвідом роботи за фахом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Самойлова А.Г. Особливості формування професійної свідомості майбутніх психологів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07. Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2004. 18 с.
2. Соломин И.Л. Современные методы психологической экспресс-диагностики и профессионального консультирования. Санкт-Петербург: Речь. 2006. 280 с.
3. Решетова З.А. Психологические основы профессионального обучения. Москва: 1985. 208с.
4. Чуприкова Н.И. Мозг, психика, сознание. Мир психологии. Научно-методический журнал. 1999. № 1 (17). С. 84–97.
5. Шадриков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности. Москва: Наука, 1982. 185 с.
6. Швалб Ю.М. Целеполагание как феномен сознания. Киев: Стилос, 1997. 72 с.
7. Шевченко Н.Ф. Становление профессионального сознания Психология і суспільство. 2009. № 4. С. 167–180.
8. Шевченко Н.Ф. Професійна свідомість психолога: механізм та функціонування. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/SOC_Gum/NiO/2009_6/1_rozdil/Shevchenko.htm

УДК 378.091.8:159.923.2

ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИЙ КОНФЛІКТ ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

Єльчанінова Т.М., к. психол. н., доцент,
доцент кафедри практичної психології

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

У статті розглянуто феномен внутрішньоособистісного конфлікту. Акцентовано увагу на його ролі в процесі становлення особистості студентів. Визначено його види, які здебільшого властиві юнацькому віку. Виявлено особистісні особливості (самоповага, упевненість у собі, інтерес до себе, моральна нормативність), які у своєму розвитку залежать від внутрішньоособистісного конфлікту.

Ключові слова: внутрішньоособистісний конфлікт, протиріччя, особистість, мотиви, цінності, цілі, студенти.

В статье рассмотрен феномен внутриличностного конфликта. Акцентировано внимание на его роли в процессе становления личности студентов. Определены его виды, которые в большей мере присущи юношескому возрасту. Выявлены личностные особенности (самоуважение, уверенность в себе, интерес к себе, моральная нормативность), которые в своем развитии зависят от внутриличностного конфликта.

Ключевые слова: внутриличностный конфликт, противоречие, личность, мотивы, ценности, цели, студенты.

Yelchaninova T.M. INTRAPERSONAL CONFLICT AS A FORMATION FACTOR OF STUDENTS' IDENTITY

In article the phenomenon of the intrapersonal conflict is considered. The attention to its roles in the course of formation of the identity of students is focused. Its types which are inherent in youthful age to a large extent are defined. Personal features are revealed (self-esteem, self-confidence, interest in themselves, moral normatively) which in the development depend on the intrapersonal conflict.

Key words: intra personal conflict, contradiction, personality, motives, values, purposes, students.

Постановка проблеми. Під час становлення особистісних конструктів, переживання вікових криз, проходження адаптаційних періодів, зіткнення із соціальними, міжособовими конфліктними ситуаціями та переживання проблем виникають сприятливі умови для виникнення внутрішньоособистісних конфліктів. Оскільки розмаїття причин стають підґрунтям для їх виникнення, то сьогодні визначено і представлено декілька класифікацій видів внутрішньоособистісних конфліктів. Натепер описана низка досліджень, проведених як вітчизняними, так і закордонними науковцями, спрямованих на визначення чинників виникнення, вікових особливостей внутрішньоособистісних конфліктів [1; 3; 5; 6; 10; 13; 14].

У реаліях сучасної української вищої школи все частіше зустрічаються студенти, які виявляють суперечливі й взаємовиключні мотиви, цінності й цілі, які довгий час не можуть досягти/подолати, не здатні виробити пріоритети власної поведінки, тобто демонструють певні ознаки наявності у них внутрішньоособистісних конфліктів. Тому вважаємо актуальним дослідити особливості прояву та зв'язку внутрішньоособистісних конфліктів з особистісними характеристиками юнаків, які здобувають вищу освіту. Наразі це є вкрай важливим у період змін, які відбуваються в українському освітньому просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сталим є уявлення про те, що науковий інтерес до проблеми внутрішньоособистісного конфлікту виник наприкінці XIX століття і пов'язаний з іменем основоположника психоаналізу З. Фрейда. Ним розвинуто твердження про те, що людське існування пов'язане з постійним напруженням й подоланням протиріччя між біологічними потягами й бажаннями і соціально-культурними нормами, між несвідомим і свідомістю. У цій протиріччі й постійному протиборстві, за Фрейдом, полягає сутність внутрішньоособистісного конфлікту.

Досить оригінальну теорію внутрішньоособистісного конфлікту, що отримала назву «теорія поля», висунув німецький психолог К. Левін. Відповідно до цієї теорії, внутрішній світ особистості виявляється одночасно під впливом протилежно спрямованих сил і суб'єкт повинен зробити вибір на користь однієї з них. Ці сили можуть бути як обидві негативними, так і позитивними, або одна з них позитивною, а інша негативною. Основними умовами виникнення конфлікту, на думку К. Левіна, є приблизна рівність і значущість цих сил для особистості [9, с.78].

Інакше розглядали теорію внутрішньоособистісного конфлікту представники гу-

маністичної школи. Зокрема К. Роджерс та його послідовники вважають фундаментальним компонентом структури особистості Я-концепцію – уявлення особистості про саму себе, образ власного «Я», що формується в процесі взаємодії з навколишнім середовищем. На основі «Я-Концепції» (за Роджерсом) відбувається саморегуляція поведінки людини. Але час від часу виникають ситуації, коли Я-концепція не збігається з уявленням про ідеальне «Я». Між ними може відбуватися про незгодженість. У таких ситуаціях дисонанс між Я-концепцією, з одного боку, і ідеальним «Я» – з іншого, і виступає внутрішньоособистісним конфліктом, який може призвести до психічних розладів та психосоматичних ускладнень хронічних захворювань.

Широку популярність у свій час набула концепція внутрішньоособистісного конфлікту одного з провідних представників гуманістичної психології А. Маслоу. Гуманістами визначено, що мотиваційну структуру особистості утворює низка ієрархічно організованих потреб. Найвищою (у піраміді Маслоу) є потреба в самоактуалізації, тобто в реалізації здатностей і талантів людини. Вона виражається в тому, що людина прагне бути тим, ким вона може стати. Але це їй не завжди вдається. Самоактуалізація може виявлятися у більшості людей, але лише в декількох вона є реалізованою. Цей розрив між прагненням до самоактуалізації й реальним результатом і лежить в основі внутрішньоособистісного конфлікту.

Схожою за спрямованістю є погляди В. Франкла, покладені ним в основу теорії логотерапії – пошуку сенсу людського існування. Згідно з концепцією Франкла, головною рушійною силою життя кожної людини є пошук нею сенсу життя й боротьба за нього. Але здійснити сенс життя вдається лише деяким. Відсутність же його породжує в людини стан, який він називає екзистенціальним вакуумом або почуттям безцільності й порожнечі, прирікає його на бездіяльність і тим самим сприяє розвитку психологічного розладу.

Когнітивна психологія (наприклад, Л. Фестінгер) розглядає його через когнітивний дисонанс. Прихильники біхевіоризму (наприклад, Б. Скінер) трактують внутрішньоособистісний конфлікт як погану звичку, результат помилкового виховання. Необіхевіористи (наприклад, Н. Міллер, Дж. Доллард) під ним розуміють фрустрацію [3, с. 6].

У поясненні внутрішньоособистісного конфлікту Е. Фромм висунув концепцію «екзистенціальної дихотомії». Відповідно до неї, причини внутрішньоособистісних конфліктів укладені в дихотомічність природи

самої людини. А вона проявляється в екзистенціальних проблемах: життя і смерті; обмеженості людського життя; потенційних можливостей людини і обмеженості умов їх реалізації та ін.

Е. Еріксон пов'язує внутрішньоособистісний конфлікт із кризами психосоціального розвитку, зазначаючи, що пройти всі його стадії тільки успішно практично неможливо. Таким чином, у кожної людини створюються передумови для виникнення внутрішньоособистісного конфлікту.

Більш позитивне сприйняття місця внутрішньоособистісного конфлікту в структурі особистості знаходимо у вітчизняній психології. Згідно з теорією О. Леонтьєва, внутрішньоособистісний конфлікт – неодмінна частина структури особистості. Будь-яка людина, що навіть має провідний мотив поведінки й основну мету в житті, не може жити тільки однією метою або мотивом. Мотиваційна сфера людини ніколи не нагадує застиглу піраміду. Тому конфлікт тих або інших інтересів і цілей – цілком нормальне для кожної людини явище.

Серед вітчизняних дослідників, які зробили значний внесок у розробку проблематики внутрішньоособистісних конфліктів, виділяють О. Лурію (зіткнення двох сильних, але протилежно спрямованих тенденцій), В. Мерліна (як результат гострого незадоволення глибоких актуальних мотивів і відносин особистості), Ф. Василюка (зіткнення двох внутрішніх спонукань, відображених у свідомості у вигляді самостійних протилежних цінностей) і ін.

М. Єнікеев визначає внутрішньоособистісний конфлікт як дискомфортний стан особистості, викликаний амбівалентними (суперечливими) почуттями, недосяжністю життєво значимих цілей, ламанням певних стереотипів, втратою колишніх надій.

Останніми роками внутрішньоособистісний конфлікт активно вивчають Е. Зеєр, С. Кузікова, Т. Левченко, Г. Ложкін, Н. Повякель, Е. Симанюк, Н. Чепелева, Т. Яценко. Вони інтерпретують його у зв'язку з проблемами професійного становлення особистості. Ф. Василюк, Т. Титаренко розглядають внутрішній конфлікт одним із видів критичних життєвих ситуацій (поряд зі стресом, фрустрацією та кризою) [3, с. 7].

Таким чином, у закордонних та вітчизняних науковців склалося різне розуміння внутрішньоособистісного конфлікту, що зумовлено певним розумінням особистості, яке склалося в межах відповідної наукової парадигми. Внутрішньоособистісний конфлікт є гострим негативним переживанням, викликаним тривалою боротьбою структур

внутрішнього світу особистості, що відображає суперечливі зв'язки із соціальним середовищем і затримує прийняття рішення [12]. Формування цих протиріч може відбутися одночасно, а може бути пролонгованим у часі (за Е. Помиткіним) [11].

Чинниками формування внутрішньоособистісних конфліктів можна назвати навколишнє середовище особистості, її внутрішні переживання, які мають витоки з когнітивної, емоційної та поведінкової сфер і їх інтеграції [11]. Інтегральними показниками внутрішнього конфлікту є порушення нормального механізму адаптації й посилення психологічного стресу [12].

Внутрішньоособистісний конфлікт за своїм впливом може бути конструктивним (функціональним, продуктивним) із позитивними наслідками і деструктивним (дисфункціональним, непродуктивним) з негативними наслідками. Часто негативні наслідки внутрішньоособистісних конфліктів стосуються не тільки стану самої особистості, її внутрішньої структури, а й взаємодії з іншими людьми в групі, сім'ї, школі, закладі вищої освіти, організації [3; 4; 7; 13; 14]. Якщо внутрішньоособистісний конфлікт вчасно не вирішується, то він може призвести до значно більш тяжких наслідків, найбільш сильними з яких є стрес, фрустрація і невроз [3; 5; 9; 10; 11; 13; 14].

Т. Хомуленко та М. Балущок зазначають, що оскільки невротичні схильності та пов'язані з ними якості утримують внутрішньоособистісний конфлікт в категорії антагоністичної суперечності, тобто такої, яка не може бути розв'язана, то такий конфлікт не може реалізовувати роль рушійної сили і його можна назвати неконструктивним [13].

Пріоритетом юнацького віку є навчання у закладах вищої школи. Це період, коли розвиваються і формуються погляди на життя, пошуки свого місця у соціумі, відбувається особистісне і професійне самовизначення, докладається чимало зусиль до самозростання. Суб'єктивне благополуччя, на думку Т. Маланької, є підґрунтям для реалізації потенціалу студента та особистісного зростання людини, залежить від міри втілення нею своїх можливостей [11].

На етапі професійного становлення, як зазначає Е. Зеєр, особливої ролі набувають соціальна ситуація (як детермінанта ставлення особистості до професії) та рівень засвоєння та вдосконалення провідної діяльності на кожному з етапів онтогенезу. Під час розвитку особистості дослідник указує на виникнення внутрішньоособистісного конфлікту між «Я-дійсним» та «Я-відображеним», що є детермінантою професійного розвитку. Продуктивним ре-

зультатом розв'язання такого конфлікту є пошук нових способів самореалізації [8].

Постановка завдання. У процесі становлення особистості спостерігається вплив низки факторів (соціальних, психофізіологічних та ін.), які зумовлюють формування тих чи інших компонентів особистості певним чином (прискорено-уповільнено; на високому або на низькому рівні і т.д.). Одним із таких внутрішніх факторів виступає внутрішньоособистісний конфлікт, який істотно впливає на динаміку і якість формування особистісних рис, які проявляються у значимих для людини періодах життя. Таким чином, метою дослідження є виявлення характеру зв'язку внутрішньоособистісного конфлікту з розвитком рис особистості в юнацькому віці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час експериментального розв'язання поставлених завдань застосовувався такий діагностичний інструментарій: «тест для вимірювання внутрішньоособистісних конфліктів» (В. Лаутербах), методика «Рівень співвідношення «цінності» та «доступності» в різних життєвих сферах» (О. Фанталової), «методика самооцінки особистості» (С. Будасці), «опитувальник для визначення самоставлення» (В. Століна, С. Пантелеєва) та Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (А. Маклакова і С. Чермяніна). У дослідженні брали участь студенти 2–3 курсів закладів вищої освіти м. Харкова і м. Запоріжжя.

На **першому етапі** аналізу отриманих даних була проаналізована міра вираженості внутрішньоособистісних конфліктів у осіб юнацького віку. Було визначено, що у юнаків 19–21 років найчастіше проявляються такі види конфліктів (протиріч): розбіжність між рівнем домагань і рівнем досягнень (46% вибірки); між прагненням до задоволення власних потреб і вимог навколишнього середовища (52%); між нормами і сексуальними потребами (50%); між нормами і агресивними тенденціями (45%); між рівнем довірених завдань і власними можливостями (61%); між прагненням до досягнення у всіх сферах життя і неможливістю поєднати вимоги різних ролей (55%); між рівнем домагання і можливостями (65%); між вираженою потребою проявити себе і відсутністю позитивних зусиль (48%).

Отже, названі вище внутрішньоособистісні конфлікти пов'язані з проявами «юнацького максималізму», прагненням до автономії від батьківської родини (як моральної, так і матеріальної), неможливістю сполучати пізнання світу у звичній для цього віку манері й виконання різних соціальних ролей.

На **другому етапі** аналізу отриманих даних було проаналізовано зв'язок між досліджуваними внутрішньоособистісними конфліктами. Установлено негативний зв'язок між конфліктом у потребі у підпорядкуванні й домінуванні та конфліктом між нормами і сексуальними потребами (-0,64); потребою швидких досягнень і відсутністю здатності до зусилля і наполегливості та конфліктом між власними вчинками і нормами (-0,66); потребою в досягненнях й страхом невдачі та розбіжністю між рівнем домагань і рівнем досягнень (-0,69); власними вчинками і нормами та конфліктом між вираженою потребою проявити себе і відсутністю позитивних зусиль (-0,69); нормами і агресивними тенденціями та конфліктом між прагненням до досягнення у всіх сферах життя і неможливістю поєднати вимоги різних ролей (-0,82).

Можна дійти висновку про те, що чим гостріше проявляється перший вид конфлікту, тим вірогіднішою є наявність і виразність другого конфлікту.

Таким чином, аналізуючи результати, отримані на першому і другому етапі дослідження, доходимо висновку про те, що особливої уваги потребують студенти з такими внутрішньоособистісними конфліктами, як розбіжність між рівнем домагань і рівнем досягнень; конфлікт між нормами і сексуальними потребами; між нормами і агресивними тенденціями; між прагненням до досягнення у всіх сферах життя і неможливістю поєднати вимоги різних ролей; між вираженою потребою проявити себе і відсутністю позитивних зусиль.

На **третьому етапі** дослідження було встановлено міру взаємозв'язку між показниками внутрішньоособистісних конфліктів та особистісними характеристиками юнаків.

Зазначимо, що в нашому дослідженні не доведено зв'язку (на статистично значущому рівні) між сформованістю внутрішньоособистісного конфлікту та рівнем самооцінки юнаків, а також з інтеграцією/дезінтеграцією в мотиваційно-особистісній сфері, хоча в дослідженнях інших авторів ці взаємозв'язки доведені.

Аналіз даних показав:

– більшість внутрішньоособистісних конфліктів зумовлена ставленням інших людей до юнаків;

– визначено позитивні статистичні зв'язки між такими особистісними рисами та різними видами внутрішньоособистісного конфлікту: самозвинуваченням та конфліктом між потребами до домінування і підпорядкування (0,62); самоповагою та конфліктом між потребою в досягненнях й страхом невдачі (0,62); ставленням до інших і самокерівництвом

та конфліктом між потребою швидких досягнень і відсутністю здатності до зусилля і наполегливості (0,61 і 0,62 відповідно); самовпевненістю та конфліктом між прагненням до задоволення власних потреб і вимог навколишнього середовища (0,72);

– визначено негативні статистичні зв'язки між такими особистісними рисами та різновидами внутрішньоособистісного конфлікту: моральною нормативністю та конфліктом між потребами до домінування і підпорядкування (-0,64); ставленням інших та конфліктом/розбіжністю між рівнем домагань і рівнем досягнень (-0,68); самоінтересом та ставленням інших та конфліктом між нормами і агресивними тенденціями (-0,67 та -0,66); очікуваним ставленням від інших та конфліктом між прагненням до досягнення у всіх сферах життя і неможливістю поєднати вимоги різних ролей (-0,8).

Також доведено, що чим краще юнак справляється зі страхом перед невдачами, тим у нього більш виражена самоповага.

Висновки з проведеного дослідження.

Проведене дослідження наявності, особливостей внутрішньоособистісних конфліктів у юнаків та зв'язку з особистісними характеристиками дало можливість зробити такі висновки.

Виявлено, що внутрішньоособистісний конфлікт досить специфічний, і його специфічні особливості полягають у:

– особливості структури конфлікту – відсутності суб'єктів конфліктного протистояння, окремих особистостей або груп; сторонами конфлікту стають різні внутрішньоособистісні утворення;

– специфічності форм протікання і прояву – такий вид конфлікту протікає у формі важких внутрішніх переживань, супроводжується специфічними станами (страхом, депресіями, стресом, може вилитися в невроз або психоз);

– латентності протікання як для оточення, так і для самого індивіда.

Типології внутрішньоособистісних конфліктів досить різноманітні, але основними видами є мотиваційні, когнітивні та рольові конфлікти. У нашій роботі застосовано класифікацію внутрішньоособистісних конфліктів, запропоновану А. Шиполовим, у якій виділяють мотиваційний конфлікт, моральний конфлікт, конфлікт нереалізованого бажання, адаптаційний конфлікт, рольовий конфлікт та конфлікт неадекватної самооцінки.

Визначено, що студенти юнацького віку більш схильні виявляти такі внутрішньоособистісні конфлікти, як конфлікт між рівнем домагань і рівнем досягнень; між прагненням до задоволення власних потреб і вимог

навколишнього середовища; між нормами і сексуальними потребами; між нормами і агресивними тенденціями; між рівнем довірених завдань і власними можливостями; між прагненням до досягненнями у всіх сферах життя і неможливістю поєднати вимоги різних ролей; між рівнем домагань і можливостями; між вираженою потребою проявити себе і відсутністю позитивних зусиль.

Під час аналізу зв'язку внутрішньоособистісного конфлікту з розвитком рис особистості в юнацькому віці визначено, що більшість внутрішньоособистісних конфліктів зумовлена ставленням інших людей до юнаків (значущість проявів цього ставлення).

Серед низки особистісних рис студентів виділено характеристики, які найбільш «страждають» від проявів внутрішньоособистісних конфліктів: самоповага, ставлення до інших, самовпевненість, самоінтерес, моральна нормативність, самозвинувачення та очікуване ставлення від інших.

Доведено, що особливої психологічної допомоги потребують студенти, які проявляють ознаки таких внутрішньоособистісних конфліктів, як розбіжність між рівнем домагань і рівнем досягнень; конфлікт між нормами і сексуальними потребами; між нормами і агресивними тенденціями; між прагненням до досягнення у всіх сферах життя і неможливістю поєднати вимоги різних ролей; між вираженою потребою проявити себе і відсутністю позитивних зусиль. А особливої уваги і залучення до психокорекції потребують такі студенти, у яких виявлено два і більше внутрішньоособистісних конфліктів.

Перспективи розробки теми дослідження включають розробку корекційної програми для допомоги у вирішенні внутрішньоособистісних конфліктів в юнацькому віці та профілактично-розвивальної програми для проведення загальної превентивної роботи в закладах вищої освіти з метою формування у студентів навичок самоаналізу і саморефлексії, запобігання розвитку негативних ефектів під час адаптації і становлення особистості, самовдосконалення [2; 3; 5; 8; 13; 14].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боброва Л. Психологічні особливості внутрішньоособистісних конфліктів майбутніх психологів: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2014. 20 с.
2. Власенко І. Проблема внутрішньоособистісного конфлікту в контексті психологічних досліджень особистості. Збірник наукових праць КІНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Серія: Проблеми сучасної психології. 2013. Вип. 21. С. 46–55.

3. Герасімова Н. Внутрішньоособистісні конфлікти в процесі соціальної адаптації студентів до умов вищих навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. психолог. наук. Київ, 2004. С. 6–16.
4. Сльчанінова Т. Особливості взаємозв'язку емоційного інтелекту з лідерською обдарованістю студентської молоді. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ: Видавництво «Фенікс», 2012. Т. XII. Психологія творчості. Вип. 15. Ч. II. С. 127–134.
5. Сльчанінова Т. Стресогенність критичного періоду у студентів четвертого року навчання. Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя: Матеріали I Міжнар. наук.-практ. конференції (Суми, 19–20 лютого 2015 р.). Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. С.42–44.
6. Сльчанінова Т., Моргунова Н. Наукові підходи до дослідження психологічних особливостей адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ України. Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. 2014. Вип. 47. С. 139–148.
7. Сльчанінова Т., Ткачова Є. Мотивація досягнення успіху студентів з активною життєвою позицією: синглінговий аспект. Освіта регіону: Політологія. Психологія. Комунікації. Київ. Університет «Україна». 2013. № 2. С. 255–259.
8. Кузнецов М., Підбуцька Н. Професійне становлення особистості як суб'єкта діяльності: результати теоретичного дослідження. Наукові записки. Серія: Психологія і педагогіка. Острог, 2013. Вип. 25. С. 75–81.
9. Левин К. Типы конфликтов. В кн.: Конфликтология: Хрестоматия / Сост. Н. Леонов. Москва: Моск. психолого-социальный институт; Воронеж: НПО МОДЭК, 2002. С. 78.
10. Маланьїна Т. Внутрішньоособистісний конфлікт як показник рівня суб'єктивного благополуччя студентської молоді. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: психологічні науки. 2016. Вип. 5. Т. 1. С. 113–117.
11. Помиткін Е. Ціннісно-смісловий дисонанс як фактор внутрішньоособистісного конфлікту. Конфліктологічна експертиза: теорія і методика. Київ, 2006. Вип. 5. Актуальні проблеми конфліктологічної експертизи. С. 68–74.
12. Примуш М. Конфліктологія: навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2006. С. 168–175.
13. Хомуленко Т., Балушок М. Особливості виникнення внутрішньо-особистісного конфлікту в юнацькому віці. Проблеми сучасної психології: збірник наук. праць. Київ, 2015. Випуск 27. С. 594–609.
14. William L. Mace. Intrapersonal Conflict. Dealing with unresolved anger (Posted Jul 08, 2014). URL: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/campus-confidential-coping-college/201407/intrapersonal-conflict>.